

De effecten van de multifunctionele landbouw

Burger betreedt boerenland

Steeds meer boeren ontdekken de burger als klant. Ze leveren geen suikerbieten aan de fabriek, maar produceren eindproducten die ze zelf aan de man brengen. Dat varieert van boerenkaas tot een dagje plattelandsbeleving. Wat betekent de nieuwe burgergerichtheid voor de boer en zijn omgeving? Alterra deed onderzoek naar de invloed van multifunctionele landbouw op het landschap en de Taskforce Multifunctionele Landbouw onderzoekt andere effecten.

De vraag wat de multifunctionele landbouw de boer biedt, is niet moeilijk te beantwoorden. Hij kiest voor multifunctionele landbouw voor meer inkomsten, of omdat het leveren van een eindproduct hem meer voldoening schenkt. Ook laten veel boeren de burgers graag het platteland beleven en willen ze er best over vertellen.

Het landschap behoort tot het bedrijfskapitaal van de multifunctionele landbouw

Wat de multifunctionele landbouw met het landschap doet is lastiger te zeggen, omdat het niet mogelijk is identieke gebieden te vergelijken met en zonder multifunctionele landbouw. In het recente onderzoek 'Multifunctionele landbouw en Landschap' schetst Alterra een beeld.

Kroonjuweel

Het onderzoeksbureau concludeert dat multifunctionele ondernemers hun bedrijven kleinschaliger – meer op de menselijke maat – inrichten dan reguliere landbouwbedrijven. Verder bestempelt het rapport het landschap als het kroonjuweel van de multifunctionele landbouw. Het is voor recreatieondernemers immers essentieel dat mensen graag in hun landschap vertoeven;

daar leven ze van. Het landschap behoort daarmee tot het bedrijfskapitaal. Toch is de invloed van een enkel multifunctioneel bedrijf op de omgeving beperkt, zo stelt Alterra. De invloed van de vestiging van burgers op het platteland, gebiedsontwikkeling en natuuraanleg is groter. Maar multifunctionele bedrijven hebben wel de mogelijkheid samen hun gebied te veranderen. Ze maken het platteland levendiger door samen te werken, mensen aan te trekken en de lokale economie te stimuleren. Ook zijn veel kleine veranderingen in het landschap bij elkaar, zoals nieuwe erfbeplanting of de renovatie van oude bedrijfsgebouwen, wel zichtbaar.

Wandelpaden

Multifunctionele bedrijven vergroten de toegankelijkheid van het boerenland. Recreatie- of kleinschalige horecabedrijven zijn meer geneigd wandelpaden over hun land aan te leggen dan gangbare bedrijven. Ze hebben belang bij aanloop van mensen, en stellen hun land eerder open. Dat gebeurde bijvoorbeeld in de Achterhoek, waar door het kleinschalige landschap de bedrijven minder konden groeien en vaker een neventak hebben. Daar zijn de vroegere kerkenpaden relatief makkelijk in ere hersteld: elf dorpen hebben fiets- en wandelroutes van tien kilometer of meer aangelegd, zo blijkt uit het boekje 'De Boer op, het land in', van de Taskforce Multifunctionele Landbouw.

Het onderzoek van Alterra laat de keerzijde zien: in Oost-Groningen, waar veel grootschalige akkerbouw is, speelt de recreatie een geringe rol en zijn de percelen niet toegankelijk.

Toekomst

De onderzoekers concluderen dat we de multifunctionele landbouw serieus moeten nemen als factor in de landschapsontwikkeling. Er ontstaat een nieuwe economische drager van het landschap dat we willen behouden. Waar de reguliere landbouw alleen niet meer rendabel is, kunnen multifunctionele bedrijven het onderhoud van het landschap overnemen als onderdeel van hun bedrijfskapitaal. Plaastelijk zorgen multifunctionele bedrijven voor schaalverkleining van het landschap.

De toekomstschetsen in het rapport laten ook zien hoe het uit de hand kan lopen: koeien hebben last van de drukte, er wordt volop gebouwd en de smalle buitenwegen raken overvol.

De begeleiding van deze ontwikkelingen is vooral een taak van de gemeenten. Die kunnen de problemen van een gebied koppelen aan het verlenen van vergunningen voor bedrijfsontwikkeling. Ze kunnen eisen stellen op het gebied van toegankelijkheid of de aanleg of onderhoud van landschapselementen in ruil voor een bouwvergunning.

De beste aanpak verschilt echter per

Een dagje plattelandsbeleving op de boerderij. Foto: Jan Willem van Vliet

gebied. In een kleinschalig landbouwgebied dat ver van de stad ligt, kan door een mix van nieuwe en oude ondernemers de multifunctionele landbouw haast vanzelf ontstaan. Daar kan de overheid meer inzet van de ondernemers vragen dan in een traditioneel grootschalig landbouwgebied waar recreatie en toerisme

Multifunctionele landbouw kan helpen het voorzieningsniveau op peil te houden

nauwelijks van de grond komen. Als daar toch een gebiedsopgave ligt kan stimuleren en enthousiasmeren helpen, maar is

het moeilijk nog extra eisen te stellen. De Taskforce Multifunctionele Landbouw is momenteel bezig een handreiking te maken die de mogelijkheden van gemeenten om gewenste ontwikkelingen te stimuleren inzichtelijk maakt.

Leefkwaliteit

De meerwaarde van de multifunctionele landbouw zit echter niet alleen in het landschap. Zo meet de Taskforce Multifunctionele Landbouw de meerwaarde ook in termen van het op peil houden van het voorzieningenniveau, de betrokkenheid van steden bij het agrarische platteland, de lokale werkgelegenheid en de bijdrage aan de regionale economie. Programmaleider Maarten Fischer: 'Wanneer in een dorp geen kinderopvang of supermarkt meer is, maar wel een boer-

derijwinkel of agrarische kinderopvang, kunnen bewoners daar ook terecht. En er zijn intussen multifunctionele landbouwbedrijven die een nieuw publiek weten aan te trekken en nu de grootste afnemer van de bakker en de slager zijn. Het zijn bedrijven met veel lokale verbindingen die zo een belangrijke bijdrage leveren aan de leefkwaliteit van het gebied.' Dit bleek al uit een eerder onderzoek naar de impact van multifunctionele landbouw op de omgeving. In de zomer verwacht de Taskforce hiervan een update uit te brengen.

Rapport:

Multifunctionele landbouw en landschap, onderzoek naar de invloed van multifunctionele landbouw op het landschap, nu en in de toekomst. A. Kempenaar e.a. Alterra rapport 1937, Wageningen 2009